

18381

Եփռ ԼՂ. Պրիգորյայ

Սեր Կառ Տառ

2-րդ մու.

Ե - 18 94

891.99

S-38

139

49813/101

2034

БЕРЕГИТЕ КНИГУ!

ОНА СЛУЖИТ НЕ ОДНОМУ, А МНОГИМ

Возвращайте книгу в
срок, чтобы и другие
могли воспользоваться
ею.

2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՎՈՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
1340

891.99
տ-38
ււ

ՍԵՐ ԿԱՄ ՄԱՀ

ԵՐԳԱԽԱՌՆ ՊԻԷՍ
ՄԵԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

8726

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՎՈՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԻՄԻՆ ՏԵՐ-ԳՐԻԳՐԻԱՆՑԻ

1340

3203

5

Печатана съ изданія 1882 г. съ исправленіями.

ЭРИВАНЬ
Типографія Эмина Теръ-Григорянцъ.
1894

10.

4217

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

Дозволено цензурою. Тифлисъ. 15-го Июля
1894 года.

1112
41

2003

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

საქართველოს

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ԹԱԳՈՒՀԻ ՅՈՎԱՆՓԵԱՆ. այբի, միջհասակ կին.
ազատամիտ. թատերասէր:

ԱՐՏԻՒՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ. թեթեամիտ և շատ երևա-
կայող. թատերասէր. 21 տարեկան: Սո-
րա խօսակցութիւնն և ձևերը մինչև
երկրորդ տեսիլը բեմական են. ամեն մի
նախադասութիւն արտասանելիս, կա-
մենում է մի առանձին և գրաւիչ
տպաւորութիւն թողնել տիկնոջ վերայ:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՅ, Արտիւրի հայրը. միջ-
հասակ. աստիճանաւոր:

Անցիւր պարտէսէն է ելնալն:

ՍԵՐ ԿԱՄ ՄԱՀ

ԵՐԳԱԽԱՌՆ ՊԻԵՍ

ՄԵԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ.

8426

Եստարանը ներկայացնում է
Թագուհի Յովսէփեանի
տան մէջ մի համեստ սե-
նեակ. խորքում և ձախ.
դուռը. աջ լուսամուտներ:
Սենեակում կան աթոռներ, մի փոքրիկ
բայց մասամբ խախուտ թախտ, գորգով
ծածկւած, հայելի և մի թեթեւ դիւանի,
որի առաջ դրւած է բոլորակ սեղան:

ՏԵՍԻՆ Ա

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԻՒՐ

Մեր խաղերով զարմացրինք

Ամբողջ քաղաքը. —

Ձեռք բերեցինք մենք լիովին

Մեր հաղատակը:

Բեմին միայն մենք ենք տալիս

Նշանակութիւն.

Բեմը առանց մեզ—ոչինչ է,

Զուռնի՝ զօրութիւն:

Հանդիսականք թէև մեզի

Զեն ծափահարում:

Բայց պարզ է. մեզ ընդունում են

Իւրեանց սրտերում:

Մենք ենք տեղոյս բեմի զարդը,

Մեզնով է խորխտում:

Մեր անունով, մեր խաղերով

Է՛ նա պարծենում:

ԱՐՏԻՒՐ

Եւ ո՞վ է այստեղ մեզանից լաւ խաղացողը,
ասացէք տեսնեմ. մէկին մատնացոյց արէք, որ
մեզ հետ հաւասարելի, Հենց բեմ ենք դուրս
գալիս թէչէ՛ կատարւում է այն, որ գրւած է...
ըրբ... չգիտեմ որտեղ—Յերւիլն արեգական՝
կորնչին աստեղք:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Եւ շատ ուղիղ է: Ասացէք տեսնեմ, պ. Ար-
տիւր. այն խաղ էր, որ խաղաց „Արգիւնաւոր
պաշտօնի մէջ“ տ. Վասակեանը՝ Ֆելիսատա
Գերասիմովնայի դերը, կամ օր. Հայկանուշը—
Պօլինայի դերը և կամ օր. Գայիանէն-Իւլինկայի
դերը. թէև շուտ շուտ ծափահարութիւն էին
ստանում.—փչացրին, բոլորովին փչացրին:

ԱՐՏԻՒՐ

Ի հարկէ, ի հարկէ: Հենց վերցրու նոյն իսկ
գեներալի դերը, այնպէս պէտքէ խաղացէ՞ր...
կամ Իւսովի դերը... միթէ կարելի էր այնպիսի
խաղերով դուրս գալ բեմ. իսկ հանդիսականքը
ծափահարում էին և այն, ինչպէս ձեզ յայտնի
է, միայն նոցա խրախուսելու համար: Բայց,
տեսնում էք, մեզ—բոլորովին. ինչո՞ւ,—որով-
հետև մեր խաղերը ամեն ծափահարութիւննե-
րից վեր են դասում:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Բայց տեսա՞ք ես ինչպէս խաղացի տիկին
Վիշնևսկայի դերը... ո՞րպիսի լուութիւն և
ուշնկնդրութիւն էր թագաւորում հանդիսական-
ների մէջ:

ԱՐՏԻՒՐ

Օօօ... ամենքն էլ հիացան. ես էլ հիացայ...
և...և...հիացման կատարելապէս արժանի էիք:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Իսկ դուք, պ. Արտիւր, ժադովի դեր կատա-
րելու ժամանակ... սքան—չե—լի էիք: Պէտքէ
ասել որ դուք հասարակ հողեղէն չէք, այլ՝
տաղանդ, գէնիյ... մի խօսքով կատարելութիւն:

ԱՐՏԻՒՐ

Օ... եթէ իմանայիք այդ դերը կատարելիս
քանի քանի աչքեր լի քերամ համակրութեամբ և
սիրով ուղղւած էին վերաս... ես այդ նկատումէի
բեմից, ինչպէս և Սիւլիվանը նկատեց լօժայի

մէջ Լելիին: Հանդիսականների մէջ որքան օրի-
որդներ կային, բոլորն էլ արտասուքն աչքերին՝
նայում էին վերաս և նոցանից ամեն մէկը,
երևի, ինձ իւր իդէալն էր կարծում... բայց
այդ միջոցին... իմ ուշքս գրաւուած էր մի
ուրիշ էակով մի ուրիշ իդէալով... իմ միտքս
զբաղւած էր նորանով և նա... ախ...:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ԿԵԼԶ

Բայց ո՞վ էր այդ երջանիկը, պ. Արտիւր:

ԱՐՏԻՒՐ

Ո՞վ էր... (հագոյ) Ապա վճռեցէք այդ հանե-
լուկը, ես, երեւակայե՞նք թէ, Ժադովն եմ,
իսկ դուք՝ Պօլինան և, իբր թէ բեմի վերայ
խաղում ենք. ապա հիմա դուք վճռեցէք այդ
հանելուկը:

(զանսնէն դնում է աչքերին, ձեռքերը խաչում է և նայում
է նորա վերայ սիրահարած խելագար ասպետի նման: Նոյն արտա-
յայտութիւնն երևում է և տիկին Յովսէփեանի երեսին: Միջոց):

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ Խորամանկ Բրաւիլ հայեացքով

Վճռել այդ հանելուկը... Ի՞նչ—վա—րա—
նում եմ...

ԱՐՏԻՒՐ չէլով նորա առաջ

Վերջապէս, տիկին. ես ձեզ եմ սիրում...
դուք էք իմ իդէալս... խնդրում եմ ձեզնից
փոխադարձ սէր:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ախ... ինչպէս կարելի է... ինչպէս կարելի
է... պ. Արտիւր...

ԱՐՏԻՒՐ

Շատ լաւ կարելի է, տիկին... Միթէ արժա-
նի չե՞մ ձեր սիրոյն:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Վեր կացէք... շուտ վեր կացէք խնդրեմ...
այդ ինչ կը նշանակէ ձեր արածը... ես... ախ...

ԱՐՏԻՒՐ

Ոչ, չեմ վեր կենալ... մինչեւ... չլսեմ ձեր
համաձայնութիւնը: Ես ձեզ սիրում եմ և
խնդրում եմ ձեր ձեռքը:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Այո... ես շատ ուրախ եմ... բայց...

ԱՐՏԻՒՐ Բեր Լուսնով

Ուրախ էք... դուք ուրախ էք... ուրեմն...

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ախ, չէ, չէ... այդ լինելու բան չէ... լսե-
ցէք ինձ...

ԱՐՏԻՒՐ

Ո՛չ, ես ձեզ սիրում եմ... Ես ձեր համաձայ-
նութիւնն եմ խնդրում:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ախ, Տէր իմ... ես ևս ձեզ...

ԱՐՏԻՒՐ

Ուրեմն դուք ևս ինձ սիրում էք:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ոչ, ոչ... այդ անկարելի բան է:

ԱՐՏԻՒՐ Կեկն չէլով

Տիկին, տուեցէք ինձ... հասկանում եք...

ես ձեզ մինեւ այստեղ (շոյց Կալէ Կոնստանտին) սիրում եմ... և եթէ չէք կամենալ մահս՝ մի մերժէք ինձ ձեր ձեռքը:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Արտիւր ջան... Արտիւր ջան... վեր կացէք և մանրամասնօրէն խօսենք մեր սիրոյ... այսինքն այդ հարցի մասին:

ԱՐՏԻՒՐ

Խօսենք, այո՛, խօսենք... բայց ես չորժ, իսկ դուք նստած... որովհետեւ եթէ ես չլսեմ ձեր համաձայնութիւնը, կանգնել չեմ կարող... ծնկներս չեն ենթարկուիլ իմ իրաւանց:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Եթէ այդպէս է... ես էլ քեզ եմ սիրում, Արտիւր և տալիս եմ քեզ իմ ձեռքս և սիրտս... (Կալէ է) Ախ... այս ինչ արեցի ես...

ԱՐՏԻՒՐ Ինչո՞ւ եմ ելնում յետոյ և մի քանի անգամ համբուրելով, վեր է լուսնը

Սիրում, ես... տալիս ես ինձ այս ձեռքը...

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Բայց, Արտիւր, գիտե՞ս դորա հետեանքը:

ԱՐՏԻՒՐ

Ես ոչինչ չգիտեմ և իմանալու ցանկութիւն չունեմ: Ուրեմն թոյլ տուր ինձ առաջարկել մատանիս և ստանալ քեզանից փոխարէնը... որ լինի մեր ամուսնութեան նշանը:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Բայց ես... քեզանից մեծ...

ԱՐՏԻՒՐ

Ես ոչինչ բայցեր չեմ կամենում լսել:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Եթէ այդպէս է առ և իմս. բայց լաւ հասկացիր քո արածի նշանակութիւնը: (Կալէ է հարանին):

ԱՐՏԻՒՐ Եթէ ինչպէս ասում է և լուսնը համբուրում

Շնորհակալ եմ... շնորհակալ եմ... շնորհակալ եմ... (Դեռ է հարանին հար և համբուրում է Տիկնոջ յետոյ) Ուրեմն... համբոյր, համբոյր շնորհաւորութեան:

(Համբոյր և գգնուի):

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Քո ժպտադէմ հայեացքներով

Ինձ մեծ յոյսեր տուեցիր:

Սրտիս սէրը քիչ վառօդով

Բորբոքեցիր, վառեցիր:

Քո սիրալառ ձեռքերով

Սրտիս մէջ սիւն դրեցիր:

Քաղցրաշունջ բառերով

Ինձ շունչ տուիր, գերեցիր:

Ինձ յանձնեցիր սիրտդ, հոգիդ...

Այդ արեցիր ակներև:

Օ... քեզ համար չեմ խնայիլ

Ոչ կեանք, ոչ լոյս, ոչ արև:

Ահա և իմ զգացմունքս դէպի քեզ, Արտիւր ջան... հիմա հասար քո նպատակիդ կատարե-

լապէս... Բայց ասա տեսնեմ, քո հօր պատաս-
խանը ինչպէս պիտի տաս. որոյ համար, կարծես,
կասկած ընկաւ սիրտս:

ԱՐՏԻԻՐ

Ինչ պատասխան. կասեմ... սիրեցի և նշան-
ւեցի էլ ի՞նչ կայ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Իսկ դու նորանից չե՞ս վախենում:

ԱՐՏԻԻՐ

Ո՞վ, ե՞ս... գիտէք... բայց չէ. ինչո՞ւ պիտի
վախենամ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Իսկ եթէ չհամաձայնեց:

ԱՐՏԻԻՐ

Վա՛: Այդպիսի բանին էլ չեն համաձայնիլ:
Վերջապէս ես պսակուում եմ ինձ համար, ոչ
թէ հօրս:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Իսկ եթէ արգելեց:

ԱՐՏԻԻՐ

Ինչպէս կամենում է—արգելի. ո՞վ է լսողը:
Շատ հեշտ եմ ձեռք բերել քեզ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Բայց նա կարող է ամեն կերպ խոչնդոտ լի-
նել քեզ:

ԱՐՏԻԻՐ

Նա... այո... բայց սիրոյ դէմ ի՞նչ խոչնդոտ:
Ձե՞ս յիշում «Սէր և նախապաշարմունքի» մէջ՝

թէ ինչպէս Լելին պսակուում է Սիւլեվանի հետ,
չնայելով, որ նորա հայր Լորդը ինչպէս էր ար-
գելում և ինչ հնարքներ էր գործ դնում նորա
դէմ: Ձե՞ս յիշում Մեհրիմէին՝ թէ նա ինչպէս
ճակատ առ ճակատ կանգնեց իւր հօր դէմ և
պահանջեց իւր սիրահարին և վերջապէս՝ ինչ
ինչ անելուց յետոյ՝ խմեց թոյն, մահացաւ: Քա-
նի՞ քանի՞ այդպիսի օրինակների ենք պատահել
մենք թատրոնի բեմում: Չմոռանաս նաև որ
նորանք աղջիկներ էին, իսկ ես—տղամարդ:
Հայրն ինչ է իմ պէս մէկի առաջ. վերջապէս
ի՞նչ յիմար նախապաշարմունք պիտի լինի հօրս
կողմից...

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Իսկ եթէ արգելեց. չմոռանաս որ մենք ա-
մեն բան արդէն վերջացրել ենք: Այն ժամա-
նակ ի՞նչ պիտի անես...

ԱՐՏԻԻՐ

Այն ժամանակ...—Սէր կամ մահ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Շատ լաւ. դորա համար ես կրկին տալիս եմ
քեզ իմ ձեռքըս և համբուրում եմ քեզ: Իսկ
եթէ պարտադանց գտնուեցիր, այն ժամանակ
չմոռանաս, որ ես Օտելլոյի դերը կխաղամ:
Յիշում ես Օտելլոյի այն խօսքը, երբ մօտեցած
իւր սիրելի կնոջ մահճին՝ նորա քնած ժամա-
նակ, ասաց. «Դեղդէմ՝ նա, Դեղդէմ՝ նա...
յառաջ քան սրով հարւածելս քեզ, համբուրում

եմ քեզ... ԲԱՐՏԻՒՐ

ԱՐՏԻՒՐ

Այո, այո, յիշում եմ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Այնպէս և ես կհարւածեմ քեզ: Բայց չմոռա-
նաս նաև՝ որ կանացի վրէժը շատ անողորմ
կլինի:

ԱՐՏԻՒՐ

Բայց չէ՞ որ առաջ քան հարւածելը, պիտի
համբուրես ինձ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Այո և անպատճառ:

ԱՐՏԻՒՐ

Օօօօ... այն ժամանակ, ստանալով համբոյրդ,
նշանակութիւն չի ունենալ հարւածդ ինձ հա-
մար:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Լաւ տեսներ:

ԱՐՏԻՒՐ

Այո, այո, կտեսնես: Օ... և դու կտեսնես
թէ ես ինչպէս կպաշտպանեմ քեզ հօրս առաջ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Այսինքն ինձ չպիտի պաշտպանես դու, այլ
քեզ. որովհետեւ, ես կարող եմ ինձ պաշտպանել:
Իսկ դու, սիրելիս, զգուշացիր քեզանից, որովհե-
տեւ ես ինչպէս նկատել եմ, վախենում ես քո հօ-
րից և վախենում ես շատ:

ԱՐՏԻՒՐ

Ո՞վ, ե՞ս... ե՞ս եմ վախենում... Դու գիտե՞ս

որ ոչ թէ միայն ես, այլ ուրիշներն էլ չեն վա-
խենում հօրիցս... Իմ չորս տարեկան եղբայրս
էլ մինչև անգամ չի վախենում նորանից...
Դու ինչիցն ես ախր սյդպէս գաղափար կազմել
իմ վերայ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Քո շարժումներներից:

ԱՐՏԻՒՐ

Ձէ, հոգիս. դու դեռ ինձ չես ճանաչում:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Լաւ, լաւ, կտեսնենք:

ԱՐՏԻՒՐ

Այո, այո, կտեսնենք:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Իսկ եթէ հայրդ քեզ զրկեց ժառանգութիւնից...
Այն ժամանակ...

ԱՐՏԻՒՐ

Այն ժամանակ... Բայց չէ... ինչպէս կարող է
լինել:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Իսկ եթէ եղաւ:

ԱՐՏԻՒՐ

Այն ժամանակ... (Չէ):

Այն ժամանակ ես կհանեմ
եւրոպական շորերս:
Այն ժամանակ վայր կդնեմ
իմ թանգազին գլխարկս:

Վայր կղնեմ նաև քթիս

Այս ոսկեպատ պանսրնէս

Կշարեմ ես շատ հեռու

Աիրուն փայտս իմ ձեռքէս:

Այն ժամանակ ցնցոտիներ

Ուրախ սրտով կհագնեմ

Նւ օրական մշակութեամբ

Քեզ սիրելիս կպահեմ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Հա՛: Ուրեմն եթէ այդպէս է, Արտիւր ջան,
դու երբէք այդ օրը չես տեսնիլ: Իմ կարողու-
թիւնս շատ և շատ բաւական է մեզ ապրե-
ցնելու համար. իսկ ինչ էլ կաշխատես, այն
գործ կղնես քո արտաքին վայելչութեանց հա-
մար: Նորեր կունենաս ամենաթանգագին կտոր-
ներից. գլխարկիդ տեղ՝ կղնես ցիլինդր. մի
պանսրնէի տեղ՝ կղնես տասն և մէկը. մինչև
անգամ ձեռքիդ փայտն էլ արծաթից ձուլել
կտաս և այդպիսով կհանես քո թշնամիների
աչքերը:

ԱՐՏԻՒՐ արհամարհանա՛

Թշնամիներ... Ինչ թշնամիներ... Բոլորին էլ
կջարդեմ կփշրեմ, լեզուներն արմատից կկտրեմ,
քթները կկտրատեմ, իրարով կտամ և քեզ
համար յաղթական անուան կժառանգեմ, որով
կպսակեմ ինձ և այն պսակը կբերեմ և կգցեմ
ոտերիդ տակը...

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Երջանի՛ր կ'րոպէ:

ԱՐՏԻՒՐ

Օ... և որպիսի երջանի՛ր կ'... Այդ մանր մունր
ինտրեգանտների մասին խօսելն աւելորդ է.
հարկաւոր է միայն փչել՝ և ամենքն էլ ալիւրի
նման կթռչեն օդը և կանհետանան նորա ան-
վերջ մթնոլորդի մէջ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Հենց դորա համար մի համբոյր ևս... (հա-
ջա՛) ես կարծում եմ որ այդպէս. էլ կլինես:

ԱՐՏԻՒՐ

Հըմ... Թող հարկաւոր ժամանակը գայ:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Իսկ... Արտիւր ջան... եթէ յանկարծ նոյն
իսկ այս րոպէիս հայրդ ներս մտնէր, ի՞նչ կա-
նէիր. հը՞ր...

ԱՐՏԻՒՐ

Հը... հայրս... է՛. թող ի սէրն Աստուծոյ
հօրս իւր տեղը... Ի՞նչ պիտի անէի... Նոյնը
կանէի, ինչ որ միւսներին... Բայց չէ...

Նախ կխնդրեմ, նախ կ'աղաչեմ

Թող տայ ինձի, չարգելի.

Իմ վեհ, ազնիւ զգացմունքիս

Նա խոշնդոտ չլինի:

Իսկ երբ որ նա հակառակեց,

Խօսքս անգամ չլսեց

Եւ աղաչանք — պաղատանքս

Նորա գութը չշարժեց:

Այն ժամանակ ես նորանից

Ձուներմ երկիւղ, չուներմ ահ:

Հաստատապէս կառաջարկեմ

Որ ընտրի ինձ՝ սէր կամ մահ:

Իսկ եթէ այդ էլ չներգործեց... այն ժամա-
նակ... օ... դու դեռ չգիտես ինձ... հոտ
կկտրեմ նորա տանից... Միայն... ի հարկէ,
այնքան բարի կլինես, որ ինձ կպաշտպանես և
չես թողնիլ փողոցում: ապա թէ ոչ՝ հաւատա-
որ՝ իմ գրութիւնս շատ դժւար կլինի:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Միամիտ կաց, միամիտ

Ձես մնալ դու փողոցում:

Պաշտպանութիւն կգտնես

Իմ այս փոքրիկ խրճիթում:

Քեզի համար դռներս

Կրնի վրայ միշտ բաց են:

Քեզ ընդունել, պաշտպանել

Ամեն րոպէ պատրաստ են:

Դու կգտնես այս տան մէջ

Ժպիտ, ծիծաղ, քաղցրութիւն...

Սիրոյ ժամեր... րոպէներ...

Մեզ կաւետեն միութիւն:

Անձս, սիրտս և հոգիս

Ես պատրաստ եմ քեզ զոհել,

երբ իմանամ, որ իմն ես

Եւ դու իմն ես ան արգել:

ԱՐՏԻՐ ԳԵՂԵՆԸ

Եւ միթէ կասկած կարող է լինել: Ես քոններմ
և դու իմն ես...

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Բայց գիտե՞ս... այսօր երեք անգամ ձեր ծա-
ռային հայրդ ուղարկել է քո ետեւից:

ԱՐՏԻՐ ԲԱՐԻՆԻ

Իմ ետեւից,

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Երեք անգամ:

ԱՐՏԻՐ

Իսկ դու ի՞նչ ասացիր նորան:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ասացի որ այստեղ չես և ամեն անգամ էլ
այսպէս ճանապարհ դրեցի

ԱՐՏԻՐ

Յետոյ յետոյ...

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ԶԵՅ

Կարծես թէ սիրտս վկայում է, որ այս ան-
գամ հայրդ ինքը կգայ:

ԱՐՏԻՐ

Ինչո՞ւ... Ինչո՞ւ ես այդպէս կարծում:.. Ասու-
մես երեք անգամ էր ուղարկել ծառայի՞ն:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ԽԵՆԿԵՆԻ ԱՐԲԵՐԻ ՎԵՐԵՅ

Հը՞... Ինչո՞ւ շփոթեցիր: Դեռ հայրդ որ չէ
եկել՝ այդպէս վախեցար, շփոթեցիր, իսկ եթէ...

ԱՐՏԻՒՐ Ի-բեռն շինարարելով

Ի՞նչ պէս թէ „վախեցար“... ո՞վ „շփոթւեց“ :

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

25, Արտիւր. ես քեզանից կասկածում եմ:

ԱՐՏԻԻՐ շէնք-նոստի զաւարտով

Ինչպէս թէ կասկածուում ես... Ինչո՞ւ համար...
Ե՞ս եմ շփոթուում... Ե՞ս եմ վախենում... Ո՛չ
ես այրւում եմ անհամբերութիւնից, սպասելով
այդ բոլէին... Ախ, երանի թէ հենց հիմա
գար, որ միանգամայն համոզուէիր թէ ես ինչ
եմ... Ես, որ տեղն ընկնի, գիտե՞ս ինչ կանեմ...
(Գ. Յովսէփեանը լռահոսօտիչ նայու՛մ է) ձեռաց
կթեպրեմ՝ ճշմարիտ կթեպրեմ... կաշուահան
կանեմ... Նա կարողանայ իմ գէ՛մ այսպիսի բա-
նում հակառակե՞լ...:

26th July 1841

Կատեմ որ սիրեն, եմ:

ԵԼ ԵՐԵՅԱ ՄԱՏԱՆԻՆ

Ես արդէն տուել եմ:

Կիսնդրեմ մեզ օրհնի,

Որպէս չօր՝ կաղաչեմ:

Հակառակ դէպքերում

Ճանաչել ուղիի չեմ:

Իսկ եթէ չարացաւ,

Ես դնչին կխոբեմ

Եւ իսկոյն ճանապարհ

Առաջը կդնեմ:

ՏԵՍՆԵՆՔ ի՞նչ պիտ' անի

Այդ գէպքում նա իմ գէմ

Երբ սիրով գիշերում է

Կկանգնեմ դէմ առ դէմ:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Արտիւր, ասացի, որ սիրտս վկայում է հայ-
բժշդ ուղիղ որ գալիս է. տե՛ս, Երևի այստեղ է
գալիս: Հիմա քեզ տեսնենք:

ԱՐՏԻՒՐ

Հայրս... ուղղի՞ղ... (Ղեկնա՞ծ նայում է լռա-
հոսեց) Այ, այ, այ... Թագուհի ջան, ուղիղ որ
գալիս է. բարկացած է երեւում: (նայում է այս
և այն կողմ, հռետտով ծածկել) Սպասիր... լաւ
կլինի որ ես գնամ: (Վերջնա՞ծ է արագ գլխարկ):

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Ո՛ւր, ո՛ւր ես կամենում գնայ:

ԱՐՏԻՒՐ

Երբ... ոչինչ: Կամենուժ եմ հեռանալ: Թող
նա ինձ այստեղ չտեսնի: առ այժմ... յետոյ...
մի ուրիշ ժամանակ...

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Հա՛... Ո՛ր մեացին քո մեծախօսութիւնները:
Այդպէ՛ս պիտի թեպրէիր: Լաւ շուտ փախեցա՛ր...

ԱՐՏԻՒՐ

2է) Հողեակ ջան. ինչո՞ւ եմ վախենում...
այսինքն... մի փոքր սիրտս է գողում: Թէ չէ
ինչո՞ւ պիտի վախենամ. չէ՞ որ հայր է...

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ ընթերցող

Հա՛. չես վախենում, միայն սիրտդ է դողում
հա՛... Ես չեմ թողնիլ, որ ոտդ տանից դուրս
գնես:

ԱՐՏԻՒՐ

Այդ ի՞նչ կապրիզ է, հոգիս... վերջապէս
կարող է մեր մէջ թուր ու թւանք եռալ...
(Դուրս քէքո՛ւ էն. հոգեւոր ծածկել արկնա՛յ
ննջարան): Ըրը... Գոնէ միւս սենեակում...
Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ արագ հոգեւոր ննջարանի դուրս
Ո՛չ, ոչ. անկարելի է:

ԱՐՏԻՒՐ

Բայց...

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Բայց այստեղ պիտի մնաս:

(Դուրս արկնա՛յ քէքո՛ւ էն):

ԱՐՏԻՒՐ

Այ, այ...

(Յիկնը գնում է դուռը բանալու: Արտիւրը թուր կպած այս
և այն կողմ է ընկնում և, վերջապէս, մտնում է թախտի տակ):

ՏԵՍԻՆ Բ

Նոյնք և ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Բարեւ ձեզ, տիկին:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Ախ, բարեւ ձեզ. շատ ուրախ եմ տեսնել
ձեզ իմ տանս: Համեցէք, համեցէք, ես ձեզ
հետ շատ կարեւոր գործ ել ունեմ:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Ներողութիւն, տիկին. նստելու միջոց չունեմ:
Ես շտապում եմ: Առաջէք խնդրեմ: ձեզ մօտ է
մեր փուչ Յարութիւնը:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Պարոն Արտիւրը... (չէ՛րաւ, չէ՛րաւ ըն
թեր էլա՛ւ Արտիւրը): Ոչ ինձ մօտ չէ այժմ:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Իսկ այսօր. ամբողջ օրը:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Այսօր... այո՛... այսօր ինձ մօտ էր:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Ի՞նչ էր շինում նա ձեզ մօտ:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Ոչինչ. ինձ սովորեցնում էր դերս. որ բա-
ւական դժւար է. ցոյց էր տալիս ձեւերը:—
Ներկայացումը շատ շուտ է նշանակւած:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ արանքին

Ոչ... կարծեմ... (նորա՛ն) Բայց ինչո՞ւ չեկաւ,
երբ երբ անգամ ուղարկեցի նորա ետեւից
ծառային:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Ասեմ ինչու: Յուսով եմ որ մեծ ուրախու-
թեամբ կնդունէք այն լուրը, որ ես ձեզ հիմա
պիտի հաղորդեմ:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ (արանքին)

Մի գուցէ...

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Ձեր որդին կամենում է նշանւել:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Նշանուել... ո՞ւմ վերայ:

ԱՐՏԻՒՐ ԽԻՒԿԻ ԿԱԼԵՆԻՆ

Այ, այ... ինչ շուտ սկսեց:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Բայց նա դեռ փոքր է և առանց իմ համաձայնութեան նա չի կարող այդ անել:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Հէնց դորա համար էլ (առիշտ Յակոբեանի յետք և համբաւելով) խնդրում եմ իմ և նորա կողմից ձեր համաձայնութիւնը և օրհնութիւնը:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Ի՞նչպէս թէ... դժուար... հասկանում էք ձեր արածը... վերջապէս նորան գրաւեցիք:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Ոչ, նա ինձ գրաւեց, նա հանեց ինձ իմ խաղաղ գրութիւնից:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Բայց դուք ի՞նչպէս էք համաձայնում... նա ձեր որդու տեղն է...

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Այդ նորա բանն է: Սիրոյ առաջ ոչինչ չէ կարող դէմ կենալ. սէրը զօրեղ է:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Սէրը որն է. ի՞նչ սէր ի՞նչ բան և այնպիսի մի թեթեւամիտ երեխայի համար, որ դեռ գլուխը պահել չգիտէ:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Բայց ինձ ընդունելի է:

ԳՐ. ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Իսկ ինձ ընդունելի չէ և երբէք չեմ կարող ընդունել:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Դուք ի՞նչ կարող էք անել, երբ նա արգէն ընդունել է և տուել է ինձ այս մատանին:

ԳՐ. ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Մատանին... Օ՛հ, այլ ևս չեմ կարողանում սանձել ինձ. ոտներս թուլանում են:

(Ընկնում է թախտի վերայ. որի մի մասը կոտրւում է. Արտիրը շատ վատ սեղմելով տակին գոռում է):

ԱՐՏԻՒՐ

Այ, այ, այ...

ԳՐ. ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ Երկէ-դէպ և չարժանիք վեր լուրջով

Այս ինչ կնշանակէ... (Թախտի Կալենին, Արտիրի Կալենին Բաւաճ Կոտրում է հանում) Ուրեմն այդպէս... (Կալենինը նորա Կալենինը) խալիս թախտի տակ, բայց էլի պանսէդ աչքերիդ... Դորանով ես այսպիսի կանանց խելքը գրաւում, նշան դնում մատանի տալիս... ես վերջ կտամ այո, վերջ կտամ քո այդ ցնորամիտ և թեթեւամիտ վարմունքներդ. շուտով... Այնպէս խաղ խաղամ քո գլուխը, որ մինչև անգամ երազած չլինես. սպասիր... Իսկ մինչև այդ՝ դուրս կորիր, որ քո շուաքի այստեղ չերևայ:

ԱՐՏԻՒՐ

Ըրը...

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ,

Ինչպէս թէ դուրս... Ինչ իրաւունքով...
Մոռանում էք, որ այս իմ տունն է:

ԳՐ. ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Բայց սա իմ որդիս է:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Իսկ իմ նշանածս է:

ԳՐ. ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ Բայց...

Նշանածդ է... և դուք յանդգնում էք այդպէս ասել... Դուք այդպիսով արատաւորում էք կանացի անունը:

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Ես ինչ անեմ, երբ Արտիւրդ

Ինձ գրաւեց, ինձ գերեց

Եւ մատանին զօրով, ոյժով.

Որպէս նշան ինձ տւեց:

Այժմ ուշ է, պէտք է ասել.

Հակառակիլ կարող չէք.

Թէ ահամայ և թէ կամաւ

Պիտի նշանն այս օրհնէք:

(Արտիւրին)

Ուրեմն, Արտիւր, մեր հօր առաջ

Որպէս որդիք եկ չոքենք.

Եւ նորանից սէր, օրհնութիւն

Խնդրենք, մաղթենք, աղաչենք:

(Արտիւրը շփոթուած է)

ԳՐ. ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ, Բարկայա՞ծ

Ի՞նչ օրհնութիւն և կամ ի՞նչ սէր

Սպասում էք ինձանից

Պիտի ցանկալ ձեզ սե օր, մահ...

— Այս է բղխում իմ սրտից:

(Արտիւրին)

Դուրս կորիւր շուտ այստեղից դու,

Այս թովչուհուց հեռացիր.

Ապա թէ ոչ ես կթափեմ

Գլխիդ շանթեր. — իմացիր:

(Արտիւրը վերցնելով գլխարկը կամենում է փախչել հօր չարաշէմ հանաքից. բայց տ. Յովսեփեանը կանգնեցնում է):

Ո՛ւր ես փախչում, Արտիւր: Դու ինձ խաբեցիր, սէրս առար... Յիշիր որ Օտելլոյի դերը կխաղամ ես քո գլուխը, փախկոտ նապաստակ:

ԱՐՏԻՒՐ

Դէ ես ինչ անեմ... հայրս...

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Բռնիր ձեռքս և չոքած խնդրենք մեզ խղճայ. հակառակ դէպքում — սէր կամ մահ:

ԱՐՏԻՒՐ Ժամհայտ

Տուր ձեռքդ: (Բռնած է պինդ յետք և շարժւում է հօր առաջ):

ՄԻԱՍԻՆ

Վերջին անգամ խնդրում ենք համաձայնութիւն և օրհնութիւն:

ԳՐ. ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ

Տօ դուրս, ես քեզ ասում եմ:

(Նոքա վեր են կենում):

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ, Արտիւրին, կոհայ

Սէր կամ մահ:

ԱՐՏԻԻՐ, Աւելի սիրտ առած, պանսէն կրկին դնում է աչքերին
և, շատ վաւեր և զորով զիրք բռնելով, աջ ձեռքը
երկար պահելով, կամենում է վախեցնել հօրը և ցոյց
տալ նորան իւր վերջին որոշումը:

Սէր կամ մահ:

(Տիկ. Յովսէփեանը ուրախ զիրք է ընդունում, իսկ Յակովբեանը,
այս յանդգնութիւնը տեսնելով, մոլորւում է):

ԱՐՏԻԻՐ

Որոշեցէք այս երկուսից մէկը:

ԳՐ. ՅԱԿՈՎԵԱՆՆԸ ապաւինելով

Այս քեզ սէր, այս էլ քեզ մահ... Ահա իմ
որոշմունքս: Դուրս...

(Արտիւրը շփոթած և յափշտակած հօր երկիւղով, որը աւելի
աւտոկանում է ապտակներէ, մոռանում է ամեն բան և հազիւ
իւրեան դուրս է ձգում: Գնում է և հայրը):

Տ. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ, Կարդա՛, Արտիւրի էստիկ

Արտիւր... Արտիւր...

(Վ. Կ. Կ. Կ.):

Վ Ե Ր Զ

2013

